

Anders Björn f.d. urmakare, Rånnaväg berättar för Sture Hjalmarsson 1983-03-29

Jag är född den 24 september 1894 i Röshult på det dåvarande soldattorpet. Min far hette Alfred Björn, var född 1858 och var soldat för Röshults rote. Han avgick från sin soldattjänst 1905 och jag tror han fick 25 kr om året i pension. Jag minns så grant när han skulle ut och göra sina möten, det var en soldat från Dalstorp som hette Ehn och han brukade säga till honom och så hade de sällskap när de gick till Ulricehamn. Därifrån var det väl någon förbindelse till Fristad. Soldattorpet låg på andra sidan vägen åt skogen till. Stugan står nu i Torsbo liden, det var en som hette Gustafsson som köpte och flyttade den och då köpte far det lilla stället 3/32 mtl i Röshult, det var 1898.

Det var den gården som Arne Carlsson nu har sin fabrik på. Det är mycken annan bebyggelse där också och mitt föräldrahem står ännu kvar däruppe, en röd liten stuga som en av Arne Carlssons systrar bor i. Det är ju så att Arne Carlssons mor var min syster Maria.

Jag har gått i skolan i Påbo för småskolelärarinnan Ellen Sandlund och i folkskolan hette lärarinnan Olivia Olsson. Båda skolorna var då i samma hus, huset står kvar än idag och vi gick varannan dag, tre år i småskolan och fyra år i folkskolan.

Jag har konfirmerats för kyrkoherde Thomaeus, han var en bra präst och lite skälmaktig var han också. Jag minns en gång, det var en pojke som hette Einar i Lassagården som satt framför mig, han fick en fråga som han inte kunde så han blev bara stående. Den frågan kunde jag, så jag viskade svaret till honom så tyst så jag kunde inte förstå att prästen kunde höra det. Einar klämde till med det svaret och det var rätt. Nästa fråga fick jag och den var lite mera invecklad så den kunde inte jag och då sa prästen ” Den kunde du inte lell”. Vi var 71 stycken läsbar och dom kom från ett stort område.

När jag hade konfirmerats så gick jag i bleckslagerilära i två år hos Edberg i Påbo, så jag var utlärd bleckslagare. Ett år var jag sedan uppe i Blidsberg hos en bleckslagare som hette Carl Johansson.

När jag kom hem så fick jag köpa plåt av Alfred Carlsson, han hade blivit blind och jag fick sitta i hans verkstad och där gjorde jag ett enda lass blecksaker. När det var färdigt så räkna jag på det och kom fram till att jag knappast hade haft

något för mitt arbete.

Det hade blivit så många bleckslagare då och dom tävlade sins emellan om att göra blecket så billigt att de kunde sälja det och då fick de inte så mycket för sitt arbete.

Men de flesta bleckslagarna hade också ett litet jordbruk och dom var glada för varje krona de kunde tjäna, det var ju en bra bisysselsättning till jordbruket. Det var min far som ville att jag skulle bli bleckslagare och så skaffa mej ett litet jordbruk för han tyckte att dom hade det så bra som hade det så ordnat. Jag ville ju redan från början bli urmakare men det tyckte inte far för han sa att han kände en urmakare från sin hemtrakt och han hade det så dåligt. ”Det är så dåligt för gubbastackarn så det brann inte i spisen”, sa far, ”så det ska du inte slå dej på”. Men jag började allt att pilla i klockorna lite ändå på mellanstunderna. Jag fick köpa lite urfjädrar och olja av en urmakare i Grönahög, som hette Karlsson. Denne Karlsson ville att jag skulle komma till honom ett år eller något, ”du skulle bli den likarste (bäste) urmakare man kunde tänka” sa han. Det blev väl aldrig att jag flyttade till honom, men jag var borta hos honom rätt mycket ändå vid olika tillfällen. Han såg ju att jag hade goda anlag och det rätta intresset för urmakeriyrket.

Sedan när jag fick reda på hur lätt det var att få tag på delar så tog jag hem mer och mer och jag hade ibland så mycket att jag knappt kunde reda ut det till slut. Vi flyttade sedan från Röshult till ”Hyttens” i Grönahög, Axel Carlsson min svåger och jag bytte. Annars hade jag ju köpt gården av far men Axel ville ovillkorligen byta, för det var väl så att min syster och mor passade bättre ihop än Rut och mor, fast det hade väl gått ändå för Rut var snäll, men jag tänkte att det kanske bara blir osämja, för det brukar inte gå så bra med svärmor och sonhustru.

Efter en tid sålde jag ”Hyttens” och köpte en av de två gårdarna i Lassagården men det var så ”illavulen” gård med den mesta jorden uppe vid Stora Hage. Lassagårdens soldattorp låg nere i närheten av Rånnavägssjön, stugan står kvar än idag och den är uppreparerad.

Jag hade lite urmakeri även i Lassagården, jag satte i lite glas och fjädrar och så men det var ju inget att leva på, det var ju först när gamle Karlsson i Grönahög inte kunde hålla på längre som det blev riktig fart på det, för sedan fanns det inget urmakeri på närmare håll än Ulricehamn. Åke Johansson har den marken nu, som jag hade i Lassagården.

Sedan flyttade vi till Stenkulla och då hade jag inte så stor omsättning på urmakeriet. Behövde jag en fjäder eller något annat så skickade jag bud med postköraren Olander som körde posten till Grönahög på den tiden. Det var Oskarströmsbolaget som ägde Stenkulla före mej och detta bolag hade köpt gården av fru Wessberg på Bystad. Dessförinnan hade Stenkulla ägts av Englundssläkten som också hade ägt Saxared Södergården. Ett par gummor av denna släkt hade något sorts kontrakt på att få bo på andra våningen på Stenkulla.

När vi kom till Stenkulla var det fem år kvar på detta kontrakt och när detta hade gått ut så frågade en av systrarna, som för övrigt hette Frida och Ellen, om dom kunde få förlänga kontraktet. ”Ja, det kan ni väl få” sa jag. Då frågade de vad det skulle kosta. ”I får ge mej vad ni vill” svarade jag. Dom ville ge fem kronor om året och det gick jag med på. Men det blev inte så gammalt, för en av systrarna ramlade ned för en trappa från tredje våningen och slog ihjäl sig. Den andra systemen trivdes aldrig sedan hon hade blivit ensam, så hon flyttade rätt snart. Dessa systrar var döttrar till Nils Englund som förut också ägt Saxared, de hade också en bror som blev läkare. Det var rätt många syskon och det var de som reste den stora gravstenen på Gällstads kyrkogård, över sina föräldrar.

Jag har alltid varit intresserad för jakt och fiske och det är väl jakten som legat mej varmast om hjärtat. Några jaktmarker har jag aldrig behövt arrendera, hade man bara goda vänner så fick man gå var man ville. I Stenkulla hade jag 200 tunnland egna marker och så Bråten där jag också fick gå. Jag minns en gång när jag bodde på Stenkulla, att jag var ute och jagade på Knapagårdens marker och då mötte jag ägaren N.H. Nilsson. ”Nå, ser han till några harar” sa han, så det var inte så farligt.

Det var väl gott om vilt förr men jag tror det är lika gott om nu, älgar och rådjur finns det ju i skockavis och hare är det också rätt så gott om.

1941 flyttade vi till Skogsryd och jag började ägna mej åt urmakeriet på allvar, men det var också ett litet jordbruk som vinterfödde två kor. Den 1 september 1948 slog åskan ned och antände boningshuset som brann ned till grunden och det var ju hemskt tråkigt. Men jag hade ändå tur i oturen, för några månader dessförinnan hade Gunnar Larsson i Frölunda, som var ombud för Länets Brandstodsbolag, uppe och påminde mej att jag hade för dåligt försäkrat. Jag hade det i 15 000, Gunnar tyckte jag skulle höja det till 50 000, men jag gick med på att höja det till 25 000 och det fick jag ut efter dat att det brunnit.

Jag hade gett 15 000 för Skogsryd så det gick ju bra ekonomiskt fast det var tråkigt och besvärligt att bli utan bostad. Men jag satte ändå värde på att vi kom därifrån, för Rut trivdes aldrig där nere. Hennes far var forare, eller ladugårdsskötare som det nu heter, i Knapagården, annars kom dom från Finnekumla, där han hade varit forare på Finnekumla gård eller Fennby som man sa förr. Men sedan var han i Knapagården i rätt många år

Året efter branden eller 1949 byggde vi häruppe i Rånnaväg och det var väl innan det hunnit bli riktigt så dyrt. Jag har haft ett stort kundområde, ända från Borås har dom kommit hit med klockor.

Klockorna har väl förändrats mycket under den tid jag varit urmakare, förr var det mest fickur och många av dem drogs upp med nyckel.

Jag har hållit på lite med större klockor ända tills ifjol och jag har fått sitta mycket vid telefonen sedan och förklara att jag slutat, för folk har bara velat komma med sina klockor.

I Rånnaväg har mycket förändrats sedan jag kom hit. En del torp och stugor har försvunnit och i stället har det blivit mycken ny bebyggelse. Hedevad hette ett torp som är helt borta och på Dammen bodde en gubbe som hette Andreas, han var farfar till Ragnar Andersson. Jag minns den gubben, han var mycket för att fiska.

Det var många bleckslagare i Rånnaväg förr i världen, men dom dog ju ut så småningom. Den förste som började med någon industri här var K.W. Karlsson och det är väl tack vare honom som det blivit så bra fart på samhället. Det har kommit flera sedan men K.W. var den förste.

Det var inte lätt för dom som var gamla och fattiga förr. I min barndom var det ett par som hette Johan Andersson och Mari, som bodde på ett ställe som hette Björkäng. Dom hade bara en ko och jag kan inte begripa vad de människorna levde av.

Johan var väl ute och hjälpte någon förr och kunde tjäna någon krona men det var inte mycket. Samhället hjälpte inte till mycket på den tiden, det enda de kunde få var lite råg. Det var alltid till att komma ihåg dem när vi slaktat och mor skickade mej ofta dit med en brödkaka när hon bakat. Vi förstår hur de gamla hade det, men de var belåtna ändå.

Det byggdes ett kapell i Påbo på 20-talet, det var gott för de gamla, för det var lång och svår väg till Gällstads kyrka. Jag anser att dom inte skulle tagit bort kristendomsundervisningen i skolorna.

Det har väl gått framåt med sjukvården nu för tiden, men förr var det den fördelen att om man bara kunde komma till en telefon så kunde man få en läkare hem till sig. Det var en stor händelse när telefonen blev så allmän, det är väl roligt att kunna prata med vem man vill, då behöver man inte känna sig så isolerad.

Till sist vill jag återge en annons som Karlsson i Grönahög hade insatt i "Västgöten" för cirka 70 år sedan. Det var ett svar på en artikel där någon undrade om det fanns någon som kunde laga klockor ordentligt:

" Att laga Moraklockor, därvid är jag ju van
(*här saknas en strof som ska rimma på van*)
Ty jag var med den tiden då man fick bli gesäll
och med den ädla friden till vila gick var kväll.
Vill Ni mig uret sända en månad eller två,
skall masur börja ticka och masur börja slå
och tiden skall hon visa, ej klicka en minut
och slagen skola klinga vid varje timmas slut."

Anders Björn, Rånnaväg
24/9 1894 – 18/2 1985